

keréknyomok

TÁRSADALMI, ORIENTALISZTIKAI ÉS BUDDHOLÓGIAI FOLYÓIRAT

Tartalom

TANULMÁNYOK, FORDÍTÁSOK

FENYVESI BOGLÁRKA

Az Üresség tanítása – A Tanítás üressége
A súnjátá és az upája viszonyának
áttekintése hínájána és korai mahájána
szövegek alapján 3

NGUYEN THI THANH GIANG

A koreai és a vietnámi holdújév
összehasonlítása mítoszok, legendák,
narratívák alapján 41

CSER ZOLTÁN

A mozgás szerepe a buddhizmus
gyakorlatában 65

FÓRIZS LÁSZLÓ

Szemelvények a Páli Kánonból 75

POROSZ TIBOR

Testélmények és énképzet a nyugati
gondolkodásban 101

SCHREINER DÉNES

Thanato-topográfia: a halál színterei 132

SCHREINER DÉNES

Hintapoétika
Egy élménysorozat leírása 140

FÓRIZS LÁSZLÓ

Dirghatamas 148

FÓRIZS LÁSZLÓ

Öt himnusz a Dirghatamas-ciklusból 182

PROGRAMOK, ESEMÉNYEK

TUDOMÁNY ÉS MEDITÁCIÓ

Mindfulness, együttérzés, etika
Konferencia és nyári egyetem 203

KRITIKÁK, RECENZÍÓK

MAU DAS GUPTA

Women Seers of the R̥gveda 206

JONARDON GANERI

Attention, Not Self 208

SUMMARIES IN ENGLISH

210

NGUYEN THI THANH GIANG

A koreai és a vietnámi holdújév összehasonlítása mítoszok, legendák, narratívák alapján¹

A holdújév évszázadok óta az egyik legjelentősebb ünnep Ázsia távol-keleti térségében. Kialakulását és elterjedését Kínából származtatják, mivel a kínai kultúra az alapja a kelet-ázsiai (beleértve Dél-kelet- és Belső-Ázsiát is) területeken. A holdnapárt követve egész Kelet-Ázsiában erre alapozzák ünnepnapjaikat, melyek közül az egyik legjelentősebb az év első ünnepnapja, a holdújév megünneplése. Jelen írás a vietnámi és koreai holdújév összehasonlító elemzéséről szól. A jövőben is a két ország kultúrájának hasonlóságát, különbségét szeretném vizsgálni.

Bevezetés

Ebben a tanulmányban a koreai és a vietnámi holdújévet elemzem, elsősorban az összehasonlító módszertant követve vizsgálom a hasonlóságokat és a különbségeket a két ország holdújévi ünnepe között. A szokások, szertartások, szimbólumok, motívumok bemutatását a népmesékkel, narratívákkal, mitológákkal fogom alátámasztani. Az első részben kifejtem, hogy miért van Kínának nagy hatása az ázsiai térségben. Majd elemzem a holdújév kialakulását és lefolyását, illetve megvizsgálom az okát, hogy miért fontos ünnep Kelet-Ázsiában. Mivel évezredek során Kína jelentős hatással volt ezekre az országokra, ezért az ünnep eredetét kínai kontextusban fogom megvizsgálni. Ezt követően Korea és Vietnám holdújévi ünnepét fogom részletesen elemezni. Kiemelem a hasonlóságokat, különbségeket, illetve az egyedi jellegzetességeket, amik csak az egyik vagy csak a másik országra jellemzőek; és arra is rámutatok, hogy a két ország holdújévi ünnepe miben változott és tér el a kínai rendszertől.

A tanulmányban megjelenő koreai szavakat a hivatalos átdolgozott latin betűs átírást használok.² A kínai szavakhoz pedig *pinyin* átírást használok.

A kínai hatás a délkelet-ázsiai térségre

Az ókori társadalomban Kína gyakorolta a legnagyobb hatást a környező országokra. Gyakorlatilag a vallás, a filozófia, a kultúra, az írásrendszer, a szokások jó része kínai eredetű. Három nagy világvallást említhetünk meg: a kereszténységet, iszlámot és a buddhizmust. Kínára erősen hatott a buddhizmus, majd a kereszténység. Emellett negyedik világvallásként megjelent a konfucianizmus.³

¹ Jelen publikáció az Eötvös Loránd Tudományegyetem koreanisztika szakán 2018-ban megvédett szakdolgozatra épül.

² Revised romanization of korean: <http://www.codywatts.com/romanizer/> [letöltve: 2018. november 16.].

³ Vasziljev 1977: 6.

A Kínában kialakult konfucianizmus nagy hatással volt Koreára, Japánra, Vietnáma és más országokra. A konfucianizmus egy meglehetősen fejlett társadalom viszonyai között alakult ki a társadalmi és politikai krízis visszahatásaként. Ez a tan elég erősnek és hajlékonynak bizonyult ahhoz, hogy változatlanul megőrizze alapelveit, ugyanakkor hozzáigazítsa őket a változó körülményekhez. A később kialakuló egész vallási-etikai rendszer mind lényegét, mind formáját tekintve észrevehetően különbözött a többi világvallástól. Ennek az eltérésnek köszönhetően kialakult a kínai civilizáció egyedülálló arculata.⁴

Az első nagy különbség, hogy az első civilizáció kínai központja viszonylag elszigetelt a többi gócponttól. Ez megmutatkozott abban az értelemben, hogy a Kínában még az időszámításunk kezdete előtt kialakult szellemi értékhierarchia, magatartás- és gondolkodásformák, a szellemi kincsek befogadásának formái alapján véve spontán fejlődés eredményeként jöttek létre, egy önfejlődő és önszabályozó rendszer viszonyai között. A második tényező a kínai civilizáció hosszú időn át tartó és töretlen fennmaradása. Érett, kialakult formájában a Han-kortól kezdve többször indítottak ellene hódító hadjáratokat, többször leigázták, de mégis meg tudta őrizni a nyelvet, az etnikum, a kultúra és az államiság teljes folytonosságát. Ez a két tényező, aktív kölcsönhatásban volt az országban fennálló vallási-etikai rendszerrel: megóvta e rendszert a pusztulástól, sőt belőle merítette azt az erőt, amelynek segítségével újra és újra feltámasztotta a földre terített Kínát, sőt ellenségeit is elkínaiasította. E kölcsönhatás eredményeképpen alakultak ki és erősödtek meg a kultúra állandó elemei, a sajátos és specifikus normák és sztereotípiák, és végül a meghatározott nemzeti hagyományok.⁵

A vallás és az erkölcs viszonyáról szólóan más világvallásokat az istenség, a misztikus túlvilági erő primátusa jellemzi, míg a morál és az etikai rendszer másodlagos, valamiféle következmény, amely tekintélyét az isteni kinyilatkoztatásból nyeri. Kínában a misztikumot és az isteni kinyilatkoztatást itt már az ősidőktől fogva a legendás ősi bölcsék tekintélye pótolta. Az erkölcsöt tekintették elsődlegesnek, a vallást másodlagosnak és a konfucianusok műveiben kimunkált etikai rendszer kísérőelemének. A hit kérdése nem volt nagy jelentőségű, mindenkinek a lelkiismereti ügye és saját választása a nagyszámú istenség valamelyikének tisztelete és valamelyik templom látogatása.

Kína a hivatalos ideológiájában ugyanis a társadalmi-politikai és etikai problémákat helyezett előtérbe, tehát az evilági élet berendezésének feladatát és azt a törekvést, hogy az országban olyan társadalmi rendszert alakítsanak ki, amelyet az ősidők bölcsői ideálisnak tartottak.

A kínai világfelfogás legjellemzőbb vonásai szerint nincs szakadék és fal az ember és az istenség, az emberek világa és a túlvilági lét között, hanem éppen ellenkezőleg, szoros a kapcsolat az egyén és a közösség, az egyén mikrokozmosza és a világmindenség makrokozmosza, az egyszerű halandók és az istenség között, és erre a szoros kapcsolatra épül a társadalmi és az égi harmónia eszménye, a mindent átfogó eklekticizmus mintaképe.⁶

⁴ Vasziljev 1977: 6.

⁵ Vasziljev 1977: 6–7.

⁶ Vasziljev 1977: 8–10.

E felfogás hatására sok ünnepet Buddha vagy valamelyik más istenség (például a konyha istene) tiszteletére ünnepelnek meg. Illetve vissza is hívják az elhunyt elődöket bizonyos ünnepekkor, mint a holdújév, hogy együtt töltsék a családdal az ünnepnapot.

A konfucianizmus elve szerint a szülő tisztelet az erény. Emiatt sok ünnepet, illetve szertartást kifejezetten a szülő tiszteletére rendeznek meg.

A piros szín

A kínai nép elődei körében, még a paleolitikumban alakultak ki az első vallásos képzetek. Peking közelében, a felső barlangban, azt mutatták, hogy mintegy 25 ezer évvel ezelőtt, a barlang lakói piros színűre festették halottaikat és kőekkel, kagylókkal díszítették a holttesteket. A holttestek pirosra festésének fontos rituális és mágikus értelme a feltámadás, az újjászületés eszmeköréhez kapcsolódott.⁷ Ezért van nagy jelentősége a piros színnek az ünnepekkor, ami általában a szerencsét szimbolizálja.

Halottkultusz

A Csou-korban olyan elmélet született a halottkultusz jelentőségéről, amely szerint létezik a lélek a mulandó testtől külön is. Már időszámításunk előtt 1. évezredben úgy tartották, hogy minden embernek két lelke van: egy 'anyagi' (*po*) lelke, amely a fogamzás pillanatában megjelenik, és egy 'szellemi' (*hun*) lelke, amely csak az ember születésének pillanatában jelenik meg, mintegy az első lélegzettel kerül az ember testébe. Az 'anyagi' *po* lélek a halál pillanatában a testtel együtt a földbe jut és átváltozik *kuj* lélekké. Ernek a *kuj* léleknek a normális létezéséhez szüksége van a tárgyakra, amit vele együtt elásnak. Ha elegendő holmi van a sírjában, és rokonai, utódai rendszeresen hoznak új tárgyakat áldozat formájában, akkor a *kuj* lélek boldog és nyugodt lesz. Ha nem, akkor felbőszülhet, és sok kárt okozhat. Éppen ezért nagy jelentősége van a temetők látogatásának, szertartásoknak ünnepekkor.

A 'szellemi' *hun* lélek, a halál pillanatában elhagyja az ember testét, felszáll az égbe és átalakul *sen* lélekké. A Szertartások feljegyzései szerint ebben mutatkozott meg a különbség az ember testi és szellemi szubsztanciája között. Ez a szembeállítás képezte alapját a szellemek világa gonosz (*kuj*) és jó (*sen*) szellemekre osztását, ez meg is maradt a néphitben a napjainkig. A *sen* szellemek az égbe jutva közvetítők lesznek az emberek és a természetfölötti erők között. Eleinte csak a király válhatott *sen* szellemé, a későbbiekben azonban az egyszerű, de átlagon felüli képességekkel bíró, valamiben kitűnő emberek is, akiket a haláluk után istenné emeltek.⁸

Az ünnepek jelentős részének lényege az, hogy valamely istennek áldozunk, például a 12. hónap 23. napján a tűzhely istenének, hogy továbbra is segítsen nekünk, vagy éppen ne okozzon nekünk kárt. Ezek a gondolatmenetek, felfogások megmagyarázzák miért fontos isteneknek, szellemi lelkeknek ünnepet tartani, illetve a szokások is értelmet nyernek.

⁷ Vasziljev 1977: 38.

⁸ Vasziljev 1977: 40.

Holdújév

Fogalma

Ázsiában a luniszoláris naptár (Eumnyeok [음력, 陰曆], Âm lịch) szerint számolják a napokat. A Gergely-naptárhoz (Yangryeok [양력, 陽曆], Dương lịch) hasonlóan minden negyedik évben szökőév van, viszont a holdnaptár esetében ez még egy hónapot (13. hónap) jelent, a Gergely-naptárban ugyanakkor ez még egy napot jelent februárban. Tehát a Gergely-naptárban a február 28 nap helyett 29 napos lesz, holdnaptár esetében pedig a holdszámítás szerint a szökőhónap változik. Például 2017-ben kétszer volt hatodik hónap. Ázsiában ma már a gregorián naptárt használják a hétköznapiakban, de a luniszoláris naptárnak is megmaradt a fontossága. Az ünnepeket, mint a holdújévet, eszerint számolják. A tavaszünnep a tavasz és egyben az új év kezdete, mely két célt szolgál. Egyrészt alkalom arra, hogy a nagycsaládok tagjai összegyűljenek, megajándékozzák és jókívánságokkal halmozzák el egymást. Másrészt pedig ilyenkor kell elbúcsúztatni az óévet, megszabadulni annak ártalmaitól, illetve ilyenkor lehet jó szerencsét biztosítani az új évre is.⁹

Kínai luniszoláris naptár

A régi Kínában a naptár az uralkodói hatalom jelképe volt. Az élet rendjének, a földműves munkának, az adózásnak a megszervezésére az évszakok és természeti erők működésének figyelembevételével készítették. A legendás Hszia-dinasztia (Xià Cháo 夏朝) (Kr. e. 21–17. sz.) korának tulajdonított, de jóval későbbi időkből ránk maradt úgynevezett 'naptár' a csillagok állása és az időjárás összefüggései szerint igazít el a mezőgazdasági évben. A Sang-Jin-ház (Shāng Cháo 商朝) (Kr. e. 17–11. sz.) jósló-csontjai és más följegyzései szerint akkor már az évet is ismerték: az uralkodók sorszámozott uralkodási éveit a Jupiter nagyjából 12 évi ciklusainak évenkénti szakaszaival, ezen belül 12 vagy 13 holdhónappal mérték. A napok között az úgynevezett 60-as ciklussal igazodtak el, a ciklust újra meg újra kezdték, átlépve más időjelzők határait is.¹⁰

1912–49 között, a köztársaság idején az éveket európai idő szerint számították, de a Kínai Népköztársaságban csak 1949 október 1-jén tértek át a Gergely-naptár szerinti időszámításra. Azóta a régi naptár paraszti, falusi naptárként él tovább, hagyományos ünnepek jelzésére.¹¹

A 60 éves ciklus

A holdnaptár nem úgy számolja az éveket, mint egy végtelen sorozat, hanem minden évnek van kettő eleme, ami 60 évenként visszatér. Ez a 12 földi törzs, amit az állatövi jegyek szimbolizálnak,

⁹ Tarr 2012.

¹⁰ Martzloff 2016.

¹¹ The Chinese Calendar (*Time and date* [Online] URL: [timeanddate.com https://www.timeanddate.com/calendar/about-chinese.html](https://www.timeanddate.com/calendar/about-chinese.html) [letöltve: 2018. november 16.]).

magyar	kínai	koreai ¹	vietnámi
patkány	鼠 (Zi)	자 (Ja)	Tý
ökör	牛 (Chou)	축 (Chuk)	Sửu
tigris	虎 (Yin)	인 (In)	Dần
nyúl (Vietnámban macska) ²	兔 (Mao)	묘 (Myo)	Mão
sárkány	龍 (Chen)	진 (Jin)	Thìn
kígyó	蛇 (Si)	사 (Sa)	Tỵ
ló	馬 (Wu)	오 (Oh)	Ngọ
juh	羊 (Wei)	미 (Mi)	Mùi
majom	猴 (Shen)	신 (Shin)	Thân
kakas	雞 (You)	유 (Yu)	Dậu
kutya	狗 (Xu)	수 (Su)	Tuất
disznó	豬 (Hai)	해 (Hae)	Hợi

és a 10 égi törzs, melynek jegyei – az 'ágak'-kal való összefüggésük révén – valószínűleg egy régi 'égigérő fa' képzetét rejtik.

magyar	kínai	koreai	vietnámi
növekvő fa	甲 (Jia)	갑 (Gap)	giáp
vágott fa	乙 (Yi)	을 (Eul)	ất
természetes tűz	丙 (Bing)	병 (Byeong)	bính
mesterséges tűz	丁 (Ding)	정 (Jeong)	đinh
föld	戊 (Wu)	무 (Mu)	mậu
agyag	己 (Ji)	기 (Gi)	kỷ
fém	庚 (Geng)	경 (Gyeong)	canh
megmunkált fém	辛 (Xin)	신 (Shin)	tân
folyó víz	壬 (Ren)	임 (Im)	nhâm
álló víz	癸 (Gui)	계 (Gyae)	quý

A tízes sor mellé rendelik a 12 elemet, és ezeket addig ismételik, amíg újra nem találkozik ugyanaz a kettőspáros a 61. elemnél. Ezért hívjuk ezt 60-éves ciklusnak. [...] ¹²

5 elem

A kínai filozófiában 5 elem van: fa, tűz, föld, fém és víz. Az ókorban ez az 5 színnel volt asz-szociálva: zöld (fa, 木), piros (tűz, 火), barna (föld, 土), fehér (fém, 金), fekete (víz, 水). Ezeket továbbá a 12 állatjeggyel is asszociálták. Minden 12 éves ciklus, vagyis állat, felvesz egy színt, amíg újra nem kezdődik. Így jön ki a (12x5=)60-as év ciklus. ¹³

¹² Martzloff 2016: 80–83.

¹³ Martzloff 2016: 83–87.

24 szezonos felosztás

A hagyományos társadalomban a mezőgazdasági munkák kapcsán, melyek befolyásolták az egész életet, épp mint a környezeti tényezők, ki kellett találniuk egy időszámítási technikát, mellyel véghez vihették a mezőgazdasági terveket és célokat. Emiatt 15 napra lett felosztva egy hónap, így a kalendáriumban 24 szezon váltotta egymást. Ez a 24 időszak különleges volt, mert illeszkedett a nap ekliptikus pozíciójához. Az őszi naptár a holdfázisokat vette alapul, így számolta a napok múlását.

A lunáris-szoláris naptárban azonban, bár a nap állását követi, egyik évben sem esik azonos napra az évszak kezdete. Így egy ciklus 24 évszakra, egy évszak pedig 15 napra lett osztva.¹⁴

dátum	magyar	kínai	koreai	vietnámi
február 4	tavaszi kezdete	立春 (lì chūn)	입춘 (ipchun)	Lập xuân
február 19	esős évszak	雨水 (yǔ shuǐ)	우수 (usu)	Vũ thủy
március 6	rovar időszak	惊蛰 (jīng zhé)	경칩 (gyeongchip)	Kinh trập
március 21	tavaszi napéjegyenlőség	春分 (chūn fēn)	춘분 (chunbun)	Xuân phân
április 5	meleg nap	清明 (qīng míng)	청명 (cheongmyeong)	Thanh minh
április 20	aratás kezdete	谷雨 (gǔ yǔ)	곡우 (gogu)	Cốc vũ
május 5	nyár kezdete	立夏 (lì xià)	입하 (ipa)	Lập hạ
május 21	termés majdnem megérése	小满 (xiǎo mǎn)	소만 (soman)	Tiểu mãn
június 6	termés megéri	芒种 (máng zhǒng)	망종 (mangjong)	Mang chủng
június 21	nyári napforduló	夏至 (xià zhì)	하지 (haji)	Hạ chí
július 7	legmelegebb nap	小暑 (xiǎo shǔ)	소서 (soseo)	Tiểu thử
július 23	leghosszabb nappal	大暑 (dà shǔ)	대서 (daeseo)	Đại thử
augusztus 7	ősz kezdete	立秋 (lì qiū)	입추 (ipchu)	Lập thu
augusztus 23	nyár vége	处暑 (chù shǔ)	처서 (cheoseo)	Xử thử
szeptember 8	őszi eső	白露 (bái lù)	백로 (baengno)	Bạch lộ
szeptember 23	őszi napéjegyenlőség	秋分 (qiū fēn)	추분 (chubun)	Thu phân
október 8	hideg harmat	寒露 (hán lù)	한로 (hanno)	Hàn lộ
október 23	ködös idő	霜降 (shuāng jiàng)	상강 (sanggang)	Sương giáng
november 7	tél kezdete	立冬 (lì dōng)	입동 (ipdong)	Lập đông
november 22	enyhe hó	小雪 (xiǎo xuě)	소설 (soseol)	Tiểu tuyết
december 7	első nagy havazás	大雪 (dà xuě)	대설 (daeseol)	Đại tuyết
december 22	téli napéjegyenlőség	冬至 (dōng zhì)	동지 (dongji)	Đông chí
január 5	enyhe hideg	小寒 (xiǎo hán)	소한 (sohan)	Tiểu hàn
január 20	leghidegebb nap	大寒 (dà hán)	대한 (daehan)	Đại hàn

¹⁴ Shaffer 2007.

Kialakulása

A Nap 12 állatövi 'állomásainak' megfelelően 12 holdhónappal számoltak, váltogatva a 30 naposat a 29 napossal. A napév kiegészítésére egy szökőhónapot illesztettek közéjük, a holdjárás szerinti helyen, a hónapok szabályos váltakozása érdekében. A 12 hónapos év 354–355 napja és a 'szökőhónapos' év 385–387 napja közti időt bonyolult számítások szerint, 19 esztendő ciklusokban egyenlítették ki. A hagyomány megkívánta, hogy a hónap újholdkor kezdődjék, így az első hónap, vagyis az év is. Az év kezdetének pedig tavaszra kellett esnie, összhangban a tavaszi (3 hónapos) évszakkal és a mezőgazdasági év kezdetével. Ezért a téli napforduló után, egy jeles napfázist magában foglaló hónap újholdjakor, azaz a kezdetén volt újév. A 24-es évszak-felosztásban ez a tavasz kezdete (입춘,立春), és február 4. körülre esik, a gregorián naptár szerint pedig január 21 és február 21 közé. Mindmáig ez az év legnagyobb ünnepe, követve a hajdani fővárosi és városi szokásokat, amelyek egykor holdtöltéig tartó kéthetes ünnepet jelentettek.¹⁵

Az ünnep lefolyása¹⁶

Az ünnep előtti időszak

Az ünnep előtti napon már elkezdődik a folyamat. Ilyenkor leáll a munka és az emberek minden energiájukat a készülődésre fordítják. Nagytakarítást végeznek, ezzel söpri ki a szerencsétlenséget, hogy legyen helye a szerencsének. Az ablakokat és az ajtókat piros színű papírokkal, díszekkel díszítik fel, hogy ezzel is bevonzzák a szerencsét, a boldogságot, a hosszú életet és a vagyont.

A nagytakarítás után elteszik a seprűt meg a lapátot, hogy a jó szerencsét ne lehessen kisöpörni. A házukat feldíszítik piros színű papírokkal, kínai írásjelekkel, kalligráfiával, rímes verspárral. Új ruhákat, cipőket szereznek be; ez is az új kezdetet szimbolizálja. A hajvágásokat még újév előtt el kell végezni, mert az újév napján történő hajvágás szintén a rossz szerencsét jelképezi. Az adósságokat is lerendezik még újév előtt, hogy ne szerencsétlenséggel kezdődjön a következő évük.

Az újév

Újév napján az egész család összeül, hogy együtt töltsék a vacsorát. Vacsora után templomba mennek pár órával újév előtt, hogy kedvező, szerencsés évért imádkozzanak. Pontban újév átlépésekor petárdát durrantanak, hogy ezzel is elűzzék az ártó szellemeket.

Holdújévkor megemlékeznek és tiszteletet mutatnak az ősöknek, elődeiknek, számos, bőséges ételt kínálva fel nekik. Ilyen például Észak-Kínában a húsos táska (*dumpling*), mely a vagyont szimbolizálja, mert az alakja a kínai *sycee*-re hasonlít, ami a hagyományos korban fizető eszköz volt. Nyolc különböző ételt készítenek, mely a jó szerencse számát jelképezi. Utána jó kívánságokat mondanak egymásnak. A fiatalok felköszöntik az idősebbeket, cserébe ők piros borítékban kapnak újévi pénzt.

¹⁵ Yuan 2016.

¹⁶ Mann 1976: 10–24.

Az ünnep után

Az ünnep után rokonokhoz, barátokhoz mennek át és szintén boldog újévet kívánnak egymásnak. Dél-Kínában újévi rizstortát készítenek (*niangao* 年糕), és ezt ajándékozzák a rokonoknak, barátoknak. A niangao újévi tortát jelent, rokon hangzású a kedvező újév kifejezéssel.

Majd 1. hónap 15. napján a lampionok ünnepével zárul a holdújév. Ekkor a családtagok összejönnek, és egy *yuanxiao* nevű ragadós rizsgombócot esznek, amelyet különféle gyümölccsel töltöttek meg, és a család egységét, boldogságát és bőségét szimbolizálja. [...]¹⁷

Rituálék, szimbólumok, narratívák, mitológémák¹⁸

Ajándék tárgyak

Újévi pénz

Piros borítékot adnak a gyerekeknek, melyben pénz van. A piros szín a szerencsét jelképezi. Általában 8 jüant tesznek bele, mert a 8-as szám megint csak a szerencse száma. A 6-os szám az egyenletességet, gördülékenységet szimbolizálja, ezért ez is a jóléttel párosul. A 4-es szám a legrosszabb, mert hangzása a halálhoz hasonlít, ezért ezt a számot igyekeznek elkerülni. Bankjegyként friss, ropogós bankjegyet tesznek a borítékba. Újévkor mindenknek újnak kell lennie, hogy a jó szerencsét és a bőséget vonzzák be. A felnőttek piros borítékot adnak a gyerekeknek, a gyerekek pedig jó kívánságot mondanak cserébe. Általában a házaspárok adnak a nem házas, fiatalabb családtagnak pénzt. A piros borítékot ezek után párna alatt tartják, és a holdújév után rajta alszanak 7 éjszakán keresztül, mielőtt kibontják.

Mit nem szabad adni?

Barátok és rokonok ajándékot, általában édességet vagy ételt váltanak egymással. Van néhány dolog, amit ilyenkor nem illik adni. Amiket például a temetéssel lehet kapcsolatba hozni, mint a zsebkendő, törülköző, krizantém vagy fekete-fehér színű dolgok. Éles tárgyakat sem, mint a kés vagy az olló, mert a kapcsolat elvágását jelképezik, és órát, karórát sem, mert az idő múlását mutatják, ahogyan cipőt és különböző lábbeliket sem, mert az elhagyást szimbolizálják. Tükröt sem szabad adni. Tiltott minden ajándék, aminek a homonimje nem kellemes kifejezéssel függ össze.

Szimbólumok

Szilvafa

Szilvafát vesznek ekkor. A fa jelentősége olyan, mint karácsonykor a fenyőfa. A szilvafát azért szeretik ennyire, mert télen is élénken virágzik, illatát pedig a hidegben is lehet érezni.

¹⁷ Mi a különbség a vietnámi és kínai első telihold ünnep között? Tư học tiếng trung 2018.

¹⁸ Chinese New Year explained (*Everything Explained Today*. [Online] URL: http://everything.explained.today/Chinese_New_Year/ [letöltve: 2018. november 17.].

A szilvavirágzás a kitartást, a reményt, a szépséget, az ártatlanságot, az élet-átmenetet szimbolizálja, és újévkor is ugyanezeket kívánják az emberek. A *kumquat* nevű növény is nagyon jelentős ilyenkor, mert a jómódot, boldogságot szimbolizálja.

Piros, petárda, zaj

Nian démon legendája

„A legenda szerint egy Nian nevű démon, akinek oroszlán feje és bulldog teste volt, lejött a hegyekről, hogy élelmet szerezzen az év első napján. Megeszi a termést, az ételeket és a gyerekeket. Az emberek ételt tesznek ki házuk elé, hogy ezzel etessék a szörnyet, és akkor nem bánt senkit. A falusiak mindig is féltek a démontól, de később rájöttek, hogy az fél a piros színtől, a tűztől és a zajtól. Ezért újévkor a falusiak kitesznek piros lampionokat, papírokat az ablakokra, ajtókra. Tűzijátékot és petárdákat lőnek. A démon soha nem jött vissza. A legenda szerint Hongjun Laozu, egy taoista szerzetes, elfogta őt és Nian Hongjun Laozu hegye lett.¹⁹”

E szörny és az ártó szellemek távoltartása érdekében tűzijátékot, petárdákat használnak. A petárdákat piros papírba csomagolva egy hosszú kötélen keresztül akasztják fel, hogy lefelé lógjon, és vagy száz darabot így kötnek össze egymással. Amint robban az egyik, sorjában követi a többi is. Viszont manapság a balesetek miatt már nem engedélyezik a használatát.

Piros lampionokat akasztanak fel. Sárkánytáncot adnak elő. A dob és a cimbalmok hangos hangja, a sárkány agresszív táncával együtt elűzik a gonosz szellemeket. A sárkánytáncot a holdújéven kívül megnyitókön, például új cég alapításakor is előadják.

Új ruhát vesznek fel, ezzel is mutatva az új kezdetet, illetve, hogy több, mint elég öltözkük van. A ruhák is piros színűek, mivel az szerencsét hoz. Családi képet is készíthetnek, ahol a családfő, a legidősebb férfi ül középen.

Narratívák

A lampion ünnep története

„A történet szerint régen egy hatyú lejött a földre, és egy vadász megölte. A Jádé Császár megharagudott és katonákat küldött le a földre 1. hónap 15. napján, hogy kiirtsa az egész emberiséget. Az égi hivatalnokok egy része ezt ellenezte és lejöttek a földre segíteni. Lampionokat akasztottak a házukra és tűzijátékot lőttek, hogy a Császár azt higgye, hogy lángol és elpusztul az egész föld. Így túlélte az emberiség a rá rótt végzetet. Innentől kezdve ezen a napon lampionokat függesztenek fel minden házra; és yuanxiao nevű rizsgombócot esznek.”²⁰

¹⁹ Kőrösi 2018: 24.

²⁰ Kőrösi 2018: 27.

A tizenkét állat története

„A holdújév előtti napon az isteni szellem megkérte az egeret, hogy terjessze a hírt, miszerint aki eljön őt üdvözölni, be fog kerülni az állatöv jele közé, olyan sorrendben, ahogy megérkeznek. Az egér és a macska megegyeztek, hogy másnap együtt fognak elmenni Istenhez. Az egér még elmondta a többi állatnak is. Mivel a tehén lassan sétált, ezért először elindult, még este, hogy másnap megérkezzen. Ezt látván, az egér a tehén hátára ugrott és így kelt útra. A többi állat látta, hogy elindult a tehén, ezért ők is útra keltek még este. A tehén ért oda elsőnek, de a kapu még zárva volt. Várás közben elaludt. Reggel, ajtó nyitáskor az egér leugrott és elsőnek futott az isteni szellemhez üdvözölni. Őt követte a tehén, tigris, nyúl, sárkány, kígyó, ló, bárány, majom, kakas, kutya és végül a disznó. A macska várta az egeret, de ő nem jött. Mikor a macska megérkezett az isteni szellemhez, a 12 állat már ki lett választva. Éppen ezért a macska nem került bele a 12 állatövi jegybe és innentől utálja az egeret.”²¹

Viszont a vietnámi állatövbe beletartozik a macska a nyúl helyett. A kínai *miao* szó hasonlít a vietnámi *mèo* (macska) szóra. A mao szót – kiejtése miatt – sokszor összetévesztik a nyúl és a macska szóval. A kínai kultúrában a nyúlnak nagyobb a jelentősége, ezért ők a nyulat tették bele a 12 állatjegybe. Ellenben Vietnámban a nyúlnak kevés fontossága van, viszont a macskának annál inkább. A macskát kis tigrisnek tartják, és a hétköznapiakban közelebb áll hozzájuk. Ezen kívül az egerfogási képessége miatt még inkább becsülik a macskát, ezért végül ő került be a 12 állatjegybe.

Vietnámi holdújév

A vietnámi holdújévet Tét-nek hívjuk. A holdnaptár első napján ünneplik, ezzel köszöntik az újévet. Ez a leghosszabb ünnep, akár 7 napig is eltarthat. Az ünnep teljes neve Tét Nguyễn Đán. *Nguyễn* a kezdést jelenti, *Đán* a hajnalt, ami az újév kezdetét szimbolizálja. A *tét* a *lễ* *tiết* rövidítése, ami 'évszakos ünnep'-et jelent. Ezért a *tét* szó minden ünnep előtt ott van, például Tét Trung Thu, gyereknap, Tét Đuan Ngọ (5. hónap 5. nap).²² A farmerek ekkor köszöntik a föld, az eső, a villámlás és a víz istenét; az állatokat, akik segítik munkájukat, és az élelmeket, amik fenntartják létezésüket. Ekkor gyűlik össze a család, hogy tiszteletet mutassanak az elődöknek, és köszöntsék az újévet a családjaikkal.

Az ünnep lefolyása

Az előbb említett folyamathoz hasonlóan még újév napja előtt elkezdene készülni. Nagytakarítást végeznek, lakásukat újra festik, és feldíszítik a házukat kumquat fával, virágzó barackfa ággal és más színes virágokkal. Az elődök szent helyét öt féle gyümölccsel, fogadalmi papírral díszítik fel és vallási szertartást végeznek. Új ruhákat vesznek fel, rendezik a tartozásokat és kibékülnek kollégákkal, családtagokkal újév előtt, hogy ezek ne menjenek át az új esztendőbe. Hisznek abban, hogy amit újév hajnalán tesznek, az fogja meghatározni az egész évüket, ezért ekkor az emberek mindig mosolyognak, jól viselkednek a szerencsés év reményében.²³

²¹ Kim-Marshall 2005: 16–18.

²² Viêt 1994: 137.

²³ Tran 2017.

Az ünnep előtti időszak²⁴

A Tét nem csak egy naptól álló ünnep, hanem több naptól. A folyamatát holdújév szerinti dátumokkal jelölöm.

December 23 – Ông Công, Ông Táo napja.

A vietnámi Thần Táo Quân eredete Kínából származik, Thổ Công (Konyha istene), Thổ Địa (Ház istene) és Thổ Kỳ (Föld istene). E három istent a vietnámiak leegyszerűsítették '2 férfi 1 nő'-re. Egyszerűen úgy hívják, hogy Táo Quân vagy Ông Táo.

Minden év holdnaptár szerinti december 23-án Táo Quân felmegy a mennybe bejelenteni a Jáde királynak az emberek jó és rossz cselekedetét, hogy a király megfelelően ossza a büntetést, jutalmat. Mivel Táo Quân az, aki megítéli a család szerencséjét, boldogságát, ezért reménykedve, hogy támogatja a családot és sok szerencsét hoz az újévben, minden év december 23-án egy kiadós ünnepet rendeznek neki.

December 26–28 – Bánh Chung rizssüteményt csomagolnak.

December 30 – Tết niên, a család összeül.

Lễ Tết Niên az év befejezését és a következő évre történő átlépést jelképezi. Tết azt jelenti, hogy vége, a niên pedig az év, együtt tết niên az év befejezését jelenti és minden készen áll, hogy átlépjének az új évre. A vietnámi családok nagyon szeretik és tisztelik a Lễ Tết Niên -t, mert ekkor összegyűlnek, és családi légkör jön létre, ahol megbeszélik az előző év történeteit és a következő év terveit.

Az ételeket, amiket ezen a napon esznek, mint a rizs torta (*bánh chưng*), a tavaszi tekercs (*nem*), sertés sonka (*giò lụa*), főtt sertés (*thịt heo luộc*), bambuszleves (*canh măng*), olajon sült sertés sonka (*chả giò*) a fő oltár mellett lévő a kis asztalra helyezik.

Az ősöknek szentelt fő oltárra friss virágot, gyümölcsöt, jelképes sárga papíros pénzt tesznek. *Bánh chưng*-ot, *xôi*-t vagy *chè*-t is tehetnek ide. Ezen kívül gyümölcstál, úgynevezett *mâm ngũ quả* is kerülhet az oltárra, melyben öt féle gyümölcsöt találunk fel. Olyan gyümölcsöket választanak, amik ehetőek, szépek, és érettek. Még nem érett vagy mű gyümölcsöt nem tehetnek fel a szentélyre. A gyümölcstálát nem teszik közvetlenül a füstölő tál elé, mert akadályozza a fő levegőáramlást, hanem a füstölő tál két oldalára. A virágnak is frissnek kell lennie, művirágot nem tehetnek fel az oltárra.

Ezzel várják vissza Ông Công Ông Táo-t, aki a Mennyei Királyhoz ment jelenteni. Meglátogatják a temetőben lévő ősöket, és őket is meghívják a családi gyűlésre. Az oltáron felszentelt ételt a család együtt összeülve elfogyasztja. Közben megbeszélik az elmúlt év történeteit, és jelentik az ősöknek, rokonoknak. Ez a nap olyan, mintha az élők és a halottak találkoznának egymással. A származásukra emlékezteti őket, ezzel is kifejezik hálájukat az elődöknek. A családon belüli vitákat, veszekedéseket ezen a napon lezárják, hogy az újévet tiszta lappal tudják elkezdni. Ezzel is igyekeznek évről-évre jobb emberré válni. A vietnámi kultúrában ezért van nagy jelentősége a Lễ Tết Niên -nek.²⁵

²⁴ Vietnamese New Year (Tet) (Vietnam Online. [Online] URL: <https://www.vietnamonline.com/tet.html> [letöltve: 2018. november 17.]).

²⁵ *Hogyan készülünk fel a Tết Niên-re?* Nguyễn 2018.

Az ünnep

Január 1 – újév (Giao Thừa) – meghajolnak és imádkoznak az elődökhöz és istenekhez, megtörténik a 'xông đất', miszerint az első ember, aki belép a házba újévre történő átlépéskor, az hozza meg a szerencsét. A személy kiválasztását születési éve és a következő év alapján döntik el, aszerint, hogy kinek a kora lesz a legszerencsésebb a következő évben. Ezt nagyon szigorúan veszik. Ekkor mindenkinek a saját otthonában kell lennie, nem mehet át másokhoz, nehogy más házába lépjen be először, mivel ezzel szerencsétlenséget vonzhat be a másik családnak. Főleg, ha az életkora nem megfelelő a következő évhez. Belépés előtt kint egy fiatal ágat szednek le, ezt hívják 'hái lộc'-nak. A lộc egy újonnan termett dolog, ami boldogságot, szépséget hoz. Ebben az esetben egy fiatal ág, ami az újdonságot jelképezi, és szerencsét hoz az újévre.²⁶

A szertartást házon belül és kívül is megrendezik. Kint az oltárra csirkét, *mâm ngũ quả-t*, *bánh chưng-t*, *xôi chè-t* és rizsbe szúrt füstölőt tesznek. Az öregek elképzelése szerint a kinti szertartást az égi hivatalnokoknak (*quân quân*) rendezik meg, hogy megköszönjék a munkájukat és gondoskodásukat. Mivel az égi hivatalnokoknak sok dolguk van, ezért nem tehetik meg, hogy bemenjenek a házba, ezért csak ellátogatnak a családokhoz és mennek a következőhöz. Így is meg tudják állapítani, hogy mennyire lelkiismeretes a ház tulajaja.²⁷

Illetve elköszönnek a múlt évtől és várják az újévet. *Thần Tài Lộc-t* bekísérik a házba, hogy a következő évben legyen vagyonuk, szerencséjük és házon belül is megtörténik a szertartás. Az oltárra csirkét, virágot, *bánh chưng-t*, *giò chả-t* és *mâm ngũ quả-t* tesznek. Bent az ősöknek mutatnak tiszteletet. A szertartások után a szülők átadják a 'lỳ xì', ajándék pénzt a gyerekeknek.²⁸ Innentől házon belül három napig nem szabad söpörni, kidobni a szemetet, mosni, mert az a szerencsét elviszi.

Szertartás házon kívül
a 2018. évi holdújévkor
(a szerző felvétele)

Szertartás házon belül a 2018. évi holdújévkor.
Családunkban nem ajánlunk fel húst, csak vegetáriánus ételt
(a szerző felvétele)

²⁶ Việt 1994: 138–139.

²⁷ Việt 1994: 142–143.

²⁸ Việt 1994: 143–144.

Az ünnep után

Január 2 – a második naptól a rokonok egymást látogatják meg. Jókat kívánnak egymásnak, lehetőség szerint mindenkinek azt, amire leginkább szüksége van, de általánosságban jó egészséget kívánnak egymásnak.

Január 3 vagy 5 vagy 7 – Hója vàng szertartás, miszerint sárga papírokat égetnek az elődöknek. Csak páratlan napokban csinálják. A *nêu* fát ekkor bontják le. A történet szerint *nêu* fát ültettek, azért hogy elüldözzék a démont. Ezzel befejeződött a holdújév. Célja, hogy a halott őseket visszakisérjék a mennyekbe. Újra elindul a munka. Ekkor is kiválasztják, hogy melyik napon kezdjenek el újra dolgozni, hogy szerencsét hozzon.

Január 15 – Tết Nguyên Tiêu, az első telihold az újévben. Ekkor pagodába mennek és imádkoznak a jobb éért, békességért, biztonságért. Vegetáriánus ételeket esznek, és csak vizet isznak ezen a napon. Van egy mondás '*Lễ Phật quanh năm không bằng rằm tháng Giêng*', miszerint az egész évi imádkozás nem ér fel az első teliholdi imával. Ezzel a vietnámiak kifejezték, hogy mennyire fontos számukra az első telihold ünnepe. Ez az ünnep inkább buddhizmust követők körében terjedt el, mivel buddhista ünnepnek számít.²⁹

A 2018. évi első telihold megünneplése Budapesten, a vietnámi buddhista templomban
(a szerző felvétele)

²⁹ Mi a különbség a vietnámi és kínai első telihold ünnepe között? *Tự học tiếng trung* 2018.

Ételek³⁰

Bánh chưng és bánh tét

Ez a két legelterjedtebb étel, általában ezzel a két fajta rizstortával ajándékozzák meg egymást. A *bánh chưng* ragacsos rizsből készül, állaga puha és ragadós, banán levélbe csomagolják be és bambusz madzaggal kötik meg. Belül babbal töltik meg és sertés hússal, zsírral. Kocka alakja a vietnámiak háláját szimbolizálja a Földnek, hogy étellel áldja meg őket az év négy évszakán keresztül. A *bánh dầy* vagy *bánh tét* kör kupola alakú, szintén ragacsos rizsből van. Csúcsa hasonlít a mennyei boltívre.³¹

Xôi

A második legfontosabb étel holdújévkor. Az elődöknek szentelik fel, az oltáron a *bánh chưng* után ez a legfontosabb étel. Ragacsos rizsből készült és több fajtája van. Közülük holdújévkor a legreprezentatívabb változat a *xôi gấc*, amit egy speciális *gấc* nevű gyümölccsel főznek meg, amitől piros színű lesz a ragacsos rizs. *Xôi gấc* a szerencsét és az újonnan elért eredményt szimbolizálja.

Mứt

Az aszalt gyümölcsökhöz hasonló. Gyümölcsöket, zöldségeket és magokat – például gyömbért, répát, kókuszt, ananászt, tököt, lótuszmagot – szárítanak meg, és némelyiket cukorral is bevonják. Kóstoló gyanánt kínálják fel a vendégeknek vacsora után, illetve ezzel is ajándékozzák meg egymást. Szép dobozba helyezik, a nappali szobában az asztalon hagyják, és beszélgetés közben egy tea mellett fogyasztják.

Tradicionális játékok³²

Đánh đu

Hintázás, egy hagyományos *tét*-kor szokásos játék. Párban szállnak fel egy hintára, általában nő és férfi vagy két nő, és a lényeg, hogy minél magasabbra hintázzanak, ezzel nyernek a vetélkedő játékon. A jutalom általában egy zsák rizs vagy néhány sütemény, gyümölcs, de az első helyezés a faluban nagy méltóságnak számít.

Đấu vật

Birkózás – ezt egész évben játsszák, de holdújévkor a legnagyobb és legjelentősebb. A birkózásban csak kulcsolnak, húzzák, tolják vagy felemelik egymást. Az nyer, aki az ellenfelet

30 Essential Foods for Tet holidays (Vietnam Online. [Online] URL: <https://www.vietnamonline.com/tet/food-for-tet-holidays.html> [letöltve: 2018. november 17.]).

31 Chí Bền 2000: 433.

32 New Year Traditional Games (Vietnam Online. [Online] URL: <https://www.vietnamonline.com/culture/new-year-traditional-games.html> [letöltve: 2018. november 17.]).

hátára lenyomja a földre vagy felemeli magasra a levegőbe. Mivel a játékosokat a tömegük szerint teszik párba, ezért a felemelés lehetősége nem él. A birkózást energikus dob hanggal kísérik. Általában a falvak szoktak egymással versenyezni. A birkózás szorosabb kapcsolatot teremt a falvak lakosai között.

Narratívák, szimbólumok

Holdújévi démon története

„Annak idején, nem lehet tudni, hogy mióta és hogyan, de a démon (Qủy) elfoglalta az egész országot. A démon napról napra egyre inkább rosszabbul bánt a földjén dolgozó emberekkel. Aratás idején a démon beszédte a termés legnagyobb részét, embereknek nem maradt sok. De Buddha megjelent és az embereknek segített. Szembeszállt a démonnal és egy bambusz fát ültetett, rajta egy buddhista ruha lobogott. Ameddig ér a ruha árnyéka, addig van az ember területe. Megegyeztek, az árnyék területe az emberé, a maradék a démoné. Buddha a ruhát egy kör alakú anyaggá változtatta, majd felépítette a magasba. Az árnyék területe egyre inkább nőtt, a démonnak pedig a keleti tengerbe kellett menekülnie.

A démonok a haragtól feldúlva harcot indítottak az emberek és Buddha ellen. A csatában a démonok megint a keleti-tengerben kötöttek ki. Könnyörögtek Buddhának, hadd jöjjenek vissza a szárazföldre két-háromszor egy évben, hogy meglátogathassák az őseik sírjait. Buddha megengedte.

Ezért minden évben holdújévkor visszajön a démon, ekkor az emberek egy Nêu fát ültetnek, amin van egy csengő és egy kókuszlevél. Ha fúj a szél, a csengő hangja figyelmezteti a démonokat, hogy menjenek el. A kókusz levél árnyéka pedig eljleszti őket. Mészporth szórnak a földre, hogy eltiltsák a démont az emberektől és újat rajzolnak, ami a keleti-tenger felé mutat. Innentől kezdve holdújévkor az emberek nêu fát ültetnek, hogy távol tartsák a démonokat.”³³

Táo Quân története

„A történet szerint Thị Nhi-nek a férje Trọng Cao, békésen éltek együtt, de nem volt gyermekük, ezért idővel Trọng Cao elkezdett veszekedni Thị Nhi-vel. Egy nap egy kis probléma miatt Trọng Cao elüldözte feleségét otthonról. Thị Nhi egy másik faluhoz ment, ahol találkozott Phạm Lang-gal, akivel jól kijött és összeházasodtak. Trọng Cao miután lenyugodott, megbánta a tettét és elment megkeresni feleségét, Thị Nhi-t. Hónapok teltek el, Trọng Cao pénze, élelme elfogyott, hajléktalan lett. Véletlenül Thị Nhi házához fordult be, ahol szintén pénzt kért. Thị Nhi ráismert volt férjére, behívta a házba és megkínálta étellel. Ugyanakkor Phạm Lang, jelenlegi férje hazaérkezett, Thị Nhi nem akarta, hogy megvádolja őt megcsalással, ezért elbújtatta Trọng Cao-t a kertben lévő szalmák alá. Azon az estén Phạm Lang elégette a szalmát, hogy az abból keletkező komposztból trágyázza a földet. Látva a tüzet Thị Nhi belevetette magát, hogy kimentse Trọng Cao-t. Phạm Lang sajnálta feleségét, ezért ő is utána ugrott. Mind a hárman meghaltak a tűzben.

³³ Holdújévi Neu fa jelentése. Giao Hoi Phat Giao Vietnam 2013.

Isten látta, hogy értelmesen és szeretettel éltek, ezért a konyha isteneivé avatta őket. Phạm Lang lett Thộ Công, aki a konyhára vigyázott, Trọng Cao lett Thộ Địa, aki a házra, és Thị Nhi lett Thộ Kỳ, aki a piaci bevásárlásokra ügyelt. Az istenek (Táo quân) nem csak a ház szerencsésére figyeltek, hanem megakadályozták az ártó szellemek zavarását, ezzel fenntartva a család békességét.³⁴

A ponty

A történet szerint, minden évben Isten leküldi Táo Quân-t a Földre, hogy ellenőrizze és jelentse milyen jó-rossz dolgokat csináltak az emberek az elmúlt évben. Majd december 23-án Táo Quân egy sárkánnyá változott ponty hátán megy vissza a mennyekbe Istennek jelenteni. Ezért Ông Công Ông Táo napján az emberek ponty előtt tisztelegnek. Általában kettő vagy három darab élő pontyot egy vödörbe tesznek, szertartással tisztelegnek előtte, majd elengedik a folyóban vagy tóban. Így kísérik vissza Ông Táo-t a mennybe.

A vietnámi filozófiában a sárkánnyá változott ponty a kitartást szimbolizálja, hogy a szép jövő érdekében a nehézséget át lehet vészelní. Ponty elengedése Ông Công Ông Táo napján nem csak egy kulturális hagyomány, hanem a vietnámiak jószívűségét is jelképezi.³⁵

Miért nem szabad három napig takarítani?

„A legenda szerint egy hajós, Âu Minh a Thanh Thảo tó mellett haladt el és a víz istene adott neki egy cselédet, Như Nguyễn-t. Haza hozta és egy pár év alatt meggazdagodott. Egy nap, pont újévkor, Âu Minh rákiabált, Như Nguyễn meg a szemétre mutatva átkozódott, majd eltűnt. Onnantól kezdve Âu Minh szegény lett. Így újévkor nem mernek az emberek söpörni. Ezért még 30-án kitakarítják a házukat.”³⁶

Bánh Chung, Bánh Dầy története

„A legenda szerint Hùng Vương királynak sok fia volt, néhányuk irodalommal foglalkozott, néhányuk harcművészetben volt kiváló. A legkisebbik fiú, Tiết Liêu, egyiket sem szerette, ezért feleségével és gyerekeivel vidékre költöztek mezőgazdasággal foglalkozni. Egy nap az év vége felé, a király találkozott az összes fiával. Mondta, hogy aki a legspeciálisabb, legkülönlegesebb ételt hozza neki, őt fogja a következő királynak kijelölni. A hercegek madárból, állatokból, tengeri gyümölcsökből készítették el a legízletesebb ételeket.

Tiết Liêu pedig visszament vidékre. Látta, hogy a rizsszemek már megérették és aratásra készen állnak. Az egész családja összefogott, hogy learassák a rizst, Tiết Liêu leőrölte finomlisztté. Felesége vízzel vegyítve puha tésztát gyúrt. Gyerekei a tűzrakásban segítettek és becsomagolták a rizstortát levelekbe. Készen lettek,

³⁴ Ông Công ông Táo története. Khoa Hoc 2018.

³⁵ Ông Công ông Táo története. Khoa Hoc 2018.

³⁶ Tân 1994: 142.

és két fajta rizstorta volt előttük, egyiknek kör, másiknak kocka alakja volt. A kör alakú tortát ragacsos rizstésztából készítették, neve bánh dầy lett. A kocka alakú rizsből, zöldbabból készült és levéllel volt becsomagolva, ennek a neve bánh chưng lett. Mindenki nagyon boldog volt.

A tavasz első napján a hercegek előkészítették az ajándékaikat. Valaki finom párolt halat és gombát, valaki sült pávakakast és homárt hozott. Mindegyik szépen lett elkészítve. Tiết Liêu pedig elővette a két rizstortát. Egyszerűsége miatt a testvérei kigúnyolták, de miután a király megkóstolta, úgy döntött, hogy Tiết Liêu-nek adja át a trónt.

Közölte, hogy az ajándéka nem csak a legártatlanabb volt, hanem nagyon is értelemmel teli, mert semmi mást nem használt csak rizst, ami alapétel volt mindenki számára. Tiết Liêu ezzel átvette a királyságot a többiek pedig tisztelettel meghajoltak előtte.³⁷

Koreai holdújév

A holdújévet a koreaiaknál Seollal (설날, 名節)-nak hívják. Itt szintén ez a legfontosabb ünnep az évben, ahogy az a többi kelet-ázsiai országban is jellemző. A holdnaptár kezdetét ünneplik vele. A Goryeo-kor óta (918-1392) a holdújév beletartozott abba a kilenc fő ünnepbe, ami az elődök megemlékezéséről szól. A Joseon-korban a holdújév még mindig a négy fő ünnep egyike volt, a Hansik, a Dano és a Chuseok mellett.³⁸

Az ünnep lefolyása

Az ünnep előtti időszak

Ünnep előtt nagytakarítást végeznek a ház körül. Minden tettüknek a célja a jó szerencse bevonása. A következőkben felsorolt tényezők mind a jólét bevonását szimbolizálják.

Bokjori (복조리)

Rizsmosáshoz használt bambuszból készült, kanálszerű eszköz. Ezt akasztották ki a házra, hogy benne összegyűljön a jó. Az emberek nem sajnálták pénzüket, hogy megvegyék a bokjori-t holdújévre, mert hittek a jó szerencsét hozó erejében. Valószínűleg azért tulajdonítottak olyan nagy jelentőséget ennek az eszköznek, mert közvetlen kapcsolata volt a rizzzel, ami mindennapi táplálékul szolgált az emberek számára. Emellett tigrist (a Sanshin [산신] szimbólumát), kakast (a reggelt kihirdető állatot), tigriscsontot és/vagy kínai karaktereket ábrázoló képet is kiragasztottak a ház falára, hogy bevonzzák a jót.³⁹

³⁷ Story Of The Rice Cake In Tet Holiday. Vietnam Culture 2018.

³⁸ EKSC: 30.

³⁹ EKSC: 38.

Seolbim (설빔)

Sok embernek a holdújév volt az a lehetőség, amikor a szép ruhájukat (설빔 *seolbim*) mutogathatták. Ezek voltak a legszebb és legkirívóbb ruhák, amiket kifejezetten erre a napra készítettek. A gyerekek ruhái voltak a legvilágosabbak és legszebbek. A felső kabát fehér, jáde kék, rózsaszín vagy zöld volt, a nadrág fehér vagy zöld. A világos színek a gyerek szép jövőjének reményét szimbolizálják. A gazdagok a jó minőségű selyemruhákat kedvelték, egy átlagos család pedig egyszerű selymet viselt. Még a legszegényebb családok is igyekeztek legalább egy új ruhadarabot viselni az újév napján, például új zoknit vettek fel.⁴⁰

Deokdam (덕담)

Jó kívánságokat mondanak egymásnak (덕담 *deokdam*). Általában csak sok sikert kívánnak egymásnak, de sokszor személyesebbé teszik. Például ha valakiről tudják, hogy gyereket akar, akkor mást kívánnak neki, mint annak, aki karriert akar építeni. Ezeket szóban adják át egymásnak, de megeshet, hogy köszönő levélben küldik el. Ez főleg akkor történik, ha a küldő és a kapó távol él egymástól.⁴¹

Az ünnep

Sebae (세배)

A hagyomány szerint újévkor a családtagok szépen felöltözve összeülnek, és átadják egymásnak üdvözléseiket. Az újévi köszöntést az idősek adják a fiatalabbaknak. Ilyenkor a fiatalabb fél először meghajol (세배 *sebae*), válaszként az idős fél szerencsét kíván a fiatalabbnak. A szertartás *tteokguk*, rizstorta leves, osztással folytatódik, és a család gyerekei újévi pénzt kapnak az idősektől (새뱃돈 *sebaedon*). A köszöntéseket múlt időben, függő beszédben fogalmazzák meg. Például 'Azt hallottam, hogy megházasodtál ebben az évben', 'Azt mondják, átmentél a vizsgán idén' vagy 'Azt mondják, hogy sokat kerestél idén'. A múlt idő használatával a beszélő érzékelteti, hogy amit mond az meg fog valósulni. A barátok, kollégák is köszöntik egymást. A távol élők pedig telefonon vagy levélben közlik jókívánságaikat.⁴²

Charye (차례)

A koreai családok a holdújévet egy *charye* (szó szerint: tea felajánló ceremónia) nevű szertartással ünneplik, ahol megemlékeznek az elődökről. Ezt a szertartást az újév reggelén végzik. A család legidősebb fia végzi és visszamenőleg négy generációnak ad tiszteletet. A teaceremónia után a család az elődök temetőhelyéhez látogatnak el, hogy ott is megtiszteljék őket és ételeket ajánlanak fel nekik. A ceremóniával informálják az elődöket, hogy újév kezdődik, és változik az idő, mert eljön a tavasz.⁴³ A családtagok felveszik a *hanbok* (한복)-ot, és a rituális asztal köré gyűlve meghajlással és köszönéssel üdvözlik őseiket és imádkoznak értük.

40 EKSC: 41.

41 EKSC: 32.

42 EKSC: 34.

43 EKSC: 35.

Rituális asztal

Erre az asztalra kerülnek a friss ételek az ősök számára. Elhelyezésüknek külön szabálya is van. A hal kelet felé, a gyümölcsök az asztal elején, a hús meg nyugaton foglal helyet. A rizs és a leves az asztal végén vannak. Fontos, hogy ne legyen az asztalon szőrös barack, mert a szőr evés közben megakadhat a szellem torkán. A pálcikának is megvan a határozott helye. A fémből készült kanál és pálcika sterilebb, ezért inkább a fémeket használják, mint a fát. A kanál bal, a pálcika meg jobb oldalon található. A színeknek is jelentőségük van. A vörös szín a keletet, a fehér a nyugatot szimbolizálja.⁴⁴

Sechan (세찬)

Ezen a napon a ceremónián az ősöknek felajánlott újévi ételeket fogyasztják el, amiket ajándékként akár egymásnak is adhatnak. Ilyen étel lehet többféle leves, mint például a *tteokguk* (떡국), rizstorta leves és a *mandutguk* (만두국), galuska leves; de lehetnek húsos ételek, babos és édes desszertek is. Az italok közül a *sikhye* (식혜), rizses puncs, és a *sujeonggwa* (수정과), fahéjas puncs a legnépszerűbb. Ezen kívül különböző *kimchi* (김치)-ket is feltálalhatnak. Minden család igyekszik a lehető legkiadósabb ételeket elkészíteni holdújévkor.

A legnépszerűbb étel a rizstorta leves. A koreaiak hisznek abban, hogy az ember csak akkor fog egy évet idősödni, ha már elfogyasztott egy tál *tteokguk*-ot az újév napján. A kérdés, hogy 'Hány tál *tteokguk*-ot ettél?' azt jelenti, hogy 'Hány éves vagy?'⁴⁵

Hagyományos játékok

Yutnori (윷놀이)

Ez egy jelentős játék holdújévkor. A játék lényege, hogy négy rudat feldobnak, melyek öt-féleképpen tudnak leesni; ez az, ami az öt állatot jelképezi: a malacot, a kutyát, a bárányt, a tehént és a lovat. Ha négyből kettő (mintával) lefele, kettő felfele néz, akkor az a kutya. Báránynak azt nevezik, amikor három rúd néz lefele, egy felfele. Malac az, amikor három rúd a mintás felével esik felfelé és egy lefelé. Ha mind a négy rúd a mintás felével lefelé esik le, akkor az a tehén. Viszont, ha mind a négy rúd mintás felével felfelé néz, akkor az a ló. Jósásra is használták. Főként a hegyi népek és kis faluban élők között.⁴⁶

Sárkányeregetés (연날리기)

A sárkányrepülő játék nagyon népszerű, különösen az újév és a telihold közötti időszakban. Az emberek a kívánságaikat felírják a sárkányra és elrepítik minél messzebbre, hogy a szerencsétlenséget is elvigye. A résztvevők olyasmiket írnak a sárkányrepülőre, mint 'Viszlát szerencsétlenség, üdvözljük a szerencsét', majd elvágják a madzagot. Hisznek abban, hogy minél messzebbre repül el a sárkány, annál messzebbre viszi el a szerencsétlenséget is. A fesztivál után egy időre abbahagyják a sárkányrepítést, mert félnek, hogy a szerencsétlenség visszajön.⁴⁷

44 Földi 2016: 14.

45 EKSC: 44.

46 EKSC: 109.

47 EKSC: 108.

Az első telihold (Jeongweol Daeborum 정월대보름)

Ez a holdújévi ünnepnek az utolsó napja. A Jeongweol az első hónapot, a Daeboreum meg a teliholdat jelenti. Ezt az ünnepet a Silla Királyság (신라, 新羅) óta ünneplik. Úgy tartják, hogy ezen a napon a Hold a legteljesebb, legkerekebb a többi teliholdhoz képest. Ez általában az 1. hónap 15. napjára esik. A Holdnak szimbolikus jelentősége van, hiszen a Hold (istennő) az anyaföldre utal, ezzel egyben a termékenységre, valamint a bőségre is. Ezen a napon sok szokás van, amivel elűzik az ádáz szellemeket és kártevőket, a minél jobb és egészségesebb jövő érdekében. Legnagyobb célja, hogy a közösség tagjai közötti szolidaritást fokozza.

Sok hagyomány követi az ünnepet. Az egyik legjelentősebb, hogy foggal törik szét a diót (부럼 깨물기). Azt mondják, hogy ez segít egészségesen tartani a fogakat. Közben Cheongju-t (청주), egyfajta rizsbort isznak. Faluhelyen az emberek hegyet másznak még napfelkelte előtt. Az első embernek, aki meglátja a napkeltét, szerencséje lesz egész évben.⁴⁸

Daljip Taeugi (달집태우기)

Egy másik szokás a hold-ház felégetése. Fenyőfa ágából építenek egy nagy hold-házat a hegyen vagy a falu kapujánál, és felégetik, amikor megjelenik a Hold. Minél magasabbra lánghol, annál nagyobb szerencsét vonz be, és elűzi a gonoszt. Imádkoznak a jó termésért, miközben énekelnek, táncolnak az égő hold-ház körül. Az is fontos, hogy merre dől a hold-ház az égetés után. Ha keletre, akkor jó évük lesz, ha nyugatra, akkor nem.⁴⁹

Jwilbulnori (쥐불놀이)

Játék az egér tűzzel'. Ilyenkor felégetik a rizsföldeket és a száraz mezőföldeket, hogy kiirtsák a kártevőket. Egy nagy szalmabábat is felállítanak, és azt is meggyújtják, hogy ezáltal megkönnyítsék a termesztést. A *daljip taeugi* után az emberek fáklyával égetik fel a mezőt. Ezáltal a kártevők élőhelyét és a gázt is elpusztítják. A létrejött hamut pedig trágyaként használják fel.⁵⁰

Sajanori (사자놀이)

Fesztivál jellegű szokás Bukcheong térségében. 15. számú nemzeti örökségnek lett kinyilvánítva. Célja, hogy a nem kívánatos szellemeket, lelkeket elűzzék. A férfiak oroszlán maszkot viselve mennek az utcákon végig. Az oroszlán azt a szörnyet képviseli, akinek ördögűző ereje van. A táncot előadó emberek általában falusiak, és ez a szokás a szolidaritást és együttműködést fokozza közöttük.⁵¹

Dari-bapgi (다리밟기)

A telihold estéjén, egy hídon mennek át. A 'dari' hidat és lábat is jelent, ezért ha hídon sétálnak telihold estéjén, akkor a lábuk nem fog fájni és nem lesz vele gond. Ezért ezen a napon

48 EKSC: 50.

49 EKSC: 56.

50 EKSC: 80.

51 EKSC: 70.

mindenki átmegy egy hídon, társadalmi státusztól, kortól és nemtől függetlenül. Úgy gondolják, hogy minden híd egy hónapot szimbolizál, ezért ha 12 hídon mennek át, akkor egész évben egészségesek lesznek.⁵²

Ételek⁵³

Ogokbap (오곡밥)

Öt gabonás rizs, ami tartalmaz rizst, kölest, indiai kölest, babot és piros babot. Ezt különböző száraz fűnövénnnyel eszik. Jó termés érdekében ezt fogyasztják teliholdkor. Jóslásként is használják. Reggeli után a teheneknek adnak *ogokbap*-ot és zöldséget. Ha a tehén a rizst eszi meg előbb, az jó termést jelentet. Ha pedig a zöldséget, akkor az újév nem hoz jó aratást.

Yakbap (약밥)

Édes desszert. Ragacsos rizsből készül, amit gesztenyével, jujubével és fenyőmandulával kevernek össze, majd mézet, barna cukrot, szezámm olajt, szójaszószt és néha fahéjat is tesznek hozzá. Ez a desszert kizárólag Koreára jellemző.

Narratívák

Koreai holdújévi történet

„A legenda szerint Jagwanggwi (야광귀) a gonosz szellem lejön a Földre újév napján, hogy cipőt lopjon. Ha belefért a lába, a szellem elviszi és szerencsétlenséggel tölti meg a cipőt, ami kihat az egész évre. Néhány helyen úgy gondolják, hogy a szellem éjszaka jön le az első telihold után, ami 15 nappal az újév után van. Ezért ezen a területen a 16. napot 'Szellem nap'-nak hívják, és elrejtik a cipőjüket biztonságos helyre, hogy a szellem ne találja meg. A szörny ellen egy szitát akasztanak ki a ház elé, hogy a szörny a szitán lévő lyukakat számolja, és így ne találja meg a cipőket, amiket a tulajdonosuk elrejtett. A démon a szűrő lyukait erős szellemként szemének nézi, minél több lyuk van, annál erősebb az ellenfele, és ez távol tartja a démont a háztól. Erős paprikát és gyapotmagot is égetnek, hogy erős szagot árásszon.”⁵⁴

Yakbap legendája

„A Samguk Yusa nevű krónikában olvasható legenda szerint Soji királyt, a Silla Királyság 21. uralkodóját egy szokatlan viselkedésű varjú egy öregemberhez vezette, aki átadott a királynak egy borítékot, amire a következő szöveg volt ráírva: 'Ha kinyitod, ketten halnak meg, ha nem nyitod ki, egy ember hal meg'. A király az udvari jós tanácsára kinyitotta a borítékot, amiben egy darab papírlapra rá volt írva, hogy 'Lőj a hangszeres szeres ládára (*sageumgap*)!' A király megtette, amit az öreg tanácsolt. Lőtt, a nyílvevessző

⁵² EKSC: 62.

⁵³ Won 2007: 35.

⁵⁴ Kőrösi 2018: 25.

pedig átfúrta a ládát, és halálra sebezte a buddhista szerzetest és a királynét, akik a ládában elbújva szeretkeztek. A király viszont a varjúnak és a levélnek köszönhetően megóvhatta az életét. Ennek emlékére a varjúnak szánt áldozatul új rizsételt alkottak, amiből később ünnepi étel lett.”⁵⁵

Összegzés

A szokásokból, és a narratívákból is láthatjuk, hogy bár a két ország számos hagyománya, ünnepe Kínából származik, de az idők során megváltozott. Ha nagy képet nézünk, akkor úgy tűnik, hogy hasonlítanak egymásra az ünnepek és a lefolyásuk, de ha belemélyedünk, rájövünk, hogy minden ország kialakította a saját jellegzetességét. A három ország eredettörténete eltér egymástól, ezáltal a szokások is. A reprezentatív ételek, pedig arra mutatnak, hogy mit tart fontosnak a három kultúra. Koreában a *tteokguk* az életkort szimbolizálja, mert a hagyományos korban nem tudták kinek mikor volt a születésnapja, ezért mindenki holdújévkor lesz idősebb 1 évvel. Vietnámban a *banh chung* rizsből készül, ami a legtöbb ázsiai országban egy elengedhetetlen alapélelem. Kínában a húsos táskával a gazdagságot vonzzák be, mivel a formája az ókori pénzre hasonlított. A játékokból is következtethetünk arra, hogy Vietnámban nagyobb hangsúly van az emberek kapcsolatának az erősítésén, míg Koreában inkább a jó bevonása az új évre volt a cél, illetve ennek a jóslása. A holdújévet lezáró első telihold ünnepe is eltér mind a három országban. Kínában a családok együtt töltik az idejüket, Vietnámban buddhista pagodákba mennek és Koreában pedig tradíciók sorozata követi egymást, amivel a jó szerencsét vonzzák be a következő évre.

Abban mind hasonlítanak, hogy az ünnep célja a szerencsés év megteremtése és a rossz elűzése, illetve az emberek közötti szolidaritás erősítése. A szülők tisztelete és az ősről való megemlékezés egyaránt fontos számukra. Hisznek abban, hogy az istenek segítségének megköszönése, és a szertartások elvégzése elengedhetetlen ahhoz, hogy továbbra is segítsék az életüket.

Bibliográfia

- Földi Dóra 2016. *Ünnepek a koreai emberek életében*. BA szakdolgozat. Budapest. Eötvös Loránd Tudományegyetem.
- Hanh István 2004. *Naptári rendszerek és időszámítás*. Budapest: Neumann Kht. (Filum 1998, Gondolat 1983). [Online] URL: <http://mek.niif.hu/04700/04744/html/> [letöltve: 2018. nov. 8.].
- Il, Yeon 1972. *Samguk Yusa. Legends and history of the Three Kingdoms of Ancient Korea*. Seoul: Yonsei University Press.
- Kendall, Laurel 2003. *Vietnam: Journeys of Body, Mind, and Spirit*. University of California Press: 116–117.
- Khai, Đặng 2009. *Tìm Hiểu Các Ngày Lễ ở Việt Nam*. [A vietnámi ünnepekről.] Hà Nội: Văn hóa Thông tin Kiadó.

⁵⁵ Il 1972.

- Kim-Marshall, In Ku 2005. *Once upon a time in Korea*. Seoul: Hankookmunhwasa kiadó.
- Lee, Jonathan H. X. – Nadeau, Kathleen M. (eds.) 2011. *Encyclopedia of Asian American Folklore and Folklife*. I. kötet. Santa Barbara, CA – Denver, CO – Oxford: ABC-CLIO.
- Kőrösi Nikolett (szerk.) 2018. *Korea. Az ókortól a csúcstalálkozóig*. Budapest: ELTE Koreai Tanszék.
- Magyar Néprajzi Lexikon 1977. Budapest: Akadémiai Kiadó. [Online] URL: <http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/5-1049.html> [letöltve: 2018. nov. 16.].
- Mann, Shiah 1999 (1976). *Chinese New Year*. New York: ARTS, Inc. [Online] URL: <http://vw-ce51jxcxi5acko2u00fothu.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2014/07/Chinese-New-Year.pdf> [letöltve: 2018. november 20.].
- Martzloff, Jean-Claude 2016. *Astronomy and Calendars – The Other Chinese Mathematics 104 BC – AD 1644*. Berlin: Springer.
- Martzloff, Jean-Claude 2006 (1997): *A History of Chinese Mathematics*. Berlin: Springer.
- Maspero, Henri 1978. *Az ókori Kína*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- McKay, Susan 1997. *Vietnam: Festivals of the World*. Milwaukee, WI: Gareth Stevens Publishing.
- Nguyễn, Chí Bền (ed.) 2000. *Kho tàng lễ hội cổ truyền Việt Nam* [Vietnámi ünnepek és fesztiválok enciklopédiája]. Hà Nội: Văn Hóa Dân Tộc Kiadó.
- Shaffer, David. E. 2007. *Seasonal Customs of Korea*. Korean Foundation.
- Shin, Seung-Mee – Song, Tae-Hee 2008. Traditional Korean Festival Food. *Korean Journal Food and Nutrition* 21 (2): 243–255. [Online] URL: http://ocean.kisti.re.kr/download/volume/ksfn/HGSPB1/2008/v21n2/HGSPB1_2008_v21n2_243.pdf [letöltve: 2018. nov. 16.].
- Suh, Cheong-Soo 2004. *An Encyclopaedia of Korean Culture*. Seoul: Hanseobon Kiadó.
- Tokarev, Sz. A. 1988. *Mitológiai Enciklopédia*, I–II. kötet. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Vasziljev, L. Sz. 1977. *Kultuszok, vallások és hagyományok Kínában*. Budapest: Gondolat Könyvkiadó.
- Việt, Tân 1994. *100 điều nên biết về phong tục Việt Nam* [100 dolog, amit érdemes tudni a vietnámi szokásokról]. Hà Nội: Văn hóa dân tộc.
- Won, Yeong-Ju 2007. *열두달 세시풍속* [12 hónap évszakos ünnepe]. Szöul: Gyerim kiadó.
- Yuan, Haiwang 2016. *The Origin of Chinese New Year*. [Online] URL: https://digitalcommons.wku.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1114&context=dlps_fac_pub [letöltve: 2018. november 20.].

Internetes források

- EKSC [2010]. Encyclopedia of Korean Seasonal Customs. *Encyclopedia of Korean Folk Culture*. National Folk Museum of Korea. [Online] URL: <http://folkency.nfm.go.kr> [letöltve: 2018. nov. 17.].
- Everything Explained Today: The Information and Knowledge Portal. [Online] URL: http://everythingexplained.today/Chinese_New_Year/ [letöltve: 2018. nov. 17.].

- Friesian*. [A non-peer-reviewed electronic journal and archive of philosophy.] [Online] URL: <http://www.friesian.com/chinacal.htm> [letöltve: 2018. november 20.].
- [A.n.] *Introduction to Korea Box: Holidays and Traditions*. Indiana University East Asian Studies Center. [Online] URL: <http://www.indiana.edu/~easc/outreach/educators/boxlessons/documents/IntroductiontoKoreaBoxHolidays.pdf> [letöltve: 2018. nov. 8.].
- Khoa Hoc. Khoa học – Công Nghệ – Tri Thức – Khám phá. [Online] URL: <https://khoahoc.tv/> [letöltve: 2018. nov. 17.].
- Korean Genealogy. [Online] URL: <http://koreangenealogy.org/> [letöltve: 2018. nov. 16.].
- Nguyễn, Mạnh Linh 2018. *Chuẩn bị mâm cơm cúng tất niên như thế nào?* [Hogyan készülünk fel a Tat Nien-re?] [A.n.] Khoa Hoc. [Online] URL: <http://khoahoc.tv/chuan-bi-mam-com-cung-tat-nien-nhu-the-nao-59491> [letöltve: 2018. nov. 17.].
- Seollal: The Korean New Year. Korean Cultural Service. [Online] URL: <https://static1.squarespace.com/static/581ff5eef5e231b25f9c12db/t/58698bb7d1758e37152d325c/1483312076611/seollal.pdf> [letöltve: 2018. nov. 8.].
- [A.n.] Sự tích ông Công ông Táo [Konyha Istenének története]. Khoa Hoc. [Online] URL: <https://khoahoc.tv/su-tich-ong-cong-ong-tao-69439> [letöltve: 2018. nov. 17.].
- Tarr Dániel 2012. Holdújév. [A.n.] [Online] URL: <http://www.tarrdaniel.com/documents/Vallasfilozofia/holdujev.html> [letöltve: 2018. nov. 17.].
- Terebess Ázsiai Lexikon. [Online] URL: <https://terebess.hu/keletkultinfo/lexikon/lampion.html> [letöltve: 2018. nov. 17.].
- Time and Date. [Online] URL: <https://www.timeanddate.com/>.
- Tran, Ngoc Dung 2017. *Tet. Lunar New Year*. [A.n.] Coastline College. [Online] URL: <http://www.coastline.edu/wp-content/uploads/Tet-Lunar-New-Year.pdf> [letöltve: 2018. nov. 16.].
- [A.n.] *Tết Nguyên Tiêu Trung Quốc khác gì với Việt Nam* [Mi a különbség a vietnámi és kínai első telihold ünnepe között]. Tự học tiếng Trung. [Online] URL: <http://tuhoctiengtrung.vn/tet-nguyen-tieu-trung-quoc-khac-gi-voi-viet-nam/> [letöltve: 2018. márc. 31.].
- Vietnam Culture. [Online] URL: <http://www.vietnam-culture.com/> [letöltve: 2018. nov. 17.].
- Vietnam Online. See Vietnam at its purest! [Online] URL: <https://www.vietnamonline.com/> [letöltve: 2018. nov. 17.].
- [A.n.] *Ý nghĩa của cây nêu trong ngày Tết Nguyên Đán* [Holdújévi Neufajelentése] [2013]. Phật Giáo. Giáo hội Phật giáo Việt Nam. [Online] URL: <http://phatgiao.org.vn/phong-tuc-tap-quan/201301/y-nghia-cua-cay-nêu-trong-ngay-Tet-NGuyen-dan-9186/> [letöltve: 2018. nov. 17.].